

VOJMÅNS FVO

Slutrapport

Miljöåterställning Hornforsen och Granselforsen

Vojmån

Sammanfattning

Projektet inleddes med att styrelsen ordnade med alla förberedelser för biotopåtgärder i Granselforsen och Hornforsen. Larvvägar för grävmaskin, fornlämningar och fångstgropar markerades. Föreningen har haft ständig kontakt med grävföretag och Ångermanälvens Vattenregleringsföretag för att säkerställa möjligheten för säkra jobb och att dessa återställningsarbeten kunde ske enligt plan, men tyvärr har det osäkra vattenflödet under hela perioden gjort det svårt att arbeta i ån under långa perioder. Därför har projektet blivit förskjutet men åtgärderna har till slut kunnat genomföras. En omprövning av befintlig vattendom för dammen i Vojmsjön med dess märkliga konsekvens att dammen kan stängas om Gråtanån ger 3 m³/sek ser vi som en absolut nödvändighet att åtgärdas dels för att miljöåterställningsåtgärderna skall vara meningsfulla och dels för att det biologiska livet kan ha möjlighet att återhämta sig. Mätpunkten bör flyttas till dammen och flödet bör vara mer anpassat till Vojmån samt att ett omlöp konstrueras genom Bredselet via Gråtanåns utflöde där flottningsvattnet skulle kunna användas.

Vojmån i stort är hårt flottledsrensad och vissa sträckor av ån är kanaliserade. Tidigare restaureringsarbeten har utförts i vissa delar av Vojmån, men stora delar av ån är dock inte återställt ännu. När stenkistan och stenrensningarna nu återförs till fåran kommer vattendragets bredd att öka markant vid vissa flöden och därmed även produktionsytan för fisk och vattenlevande insekter. Eftersom vattenhastigheten i de områden som blir vattentäckta kommer att vara lägre och antalet gömslen för mindre öring och harr ökar, kommer andelen lämpliga uppväxtområden för fisk öka kraftigt. I själva huvudfåran anser vi att antalet ståndplatser för större fisk kommer att öka då mängden grovt material ökar och skapar fler ståndplatser och mer varierande bottensubstrat och vattenhastigheter.

Uppströms Hornforsen finns Mötingselforsen och därefter Lillsel- och Lillstenforsen. De två sistnämnda blev biotopåtgärdade under 2008. Biotopåtgärder är även sedan tidigare utförda i Mötingselforsen, dock inte i samma omfattning som de planerade återställningsarbetena i Hornforsen, varför Mötingselforsen kommer i framtiden att användas som ett referensområde till dessa åtgärder gällande förändringar i fiskbeståndet. I samband med att det grova stenmaterialet läggs ut i anslutning till forsacken i Hornforsen försökte föreningen att skapa lekbottnar av naturligt material.

VOJMÅNS FVO

Granselforsen

Sammantaget har i Granselforsen 17 flottledsobjekt med en total längd på ca 1580 meter identifierats vid inventeringar inom den aktuella sträckan som omfattar 1800 meter. Dessa har, bortsett från ett objekt som består av resterna av ett bomkoppel, åtgärdas. Objekten som har åtgärdas består av åtta stenrensningar, fyra stenkistor, två grunddammar och två traktorstyrda schaktningar. Larvvägar som karterades innan åtgärd har använts enligt plan. Hänsyn har tagits till natur och djur och de kulturhistoriska och arkeologiska fynden som finns i området har undvikits. De block som ligger längs stränderna har till stor del lagts ut i huvudfåran, och de sidofårar som finns längs sträckan har öppnats upp mer för att öring och harr ska få tillgång till dessa områden även vid lågvatten i ån. Ett flertal av sidofårorna är orensade varför dessa bildar bra uppväxtområden för mindre fisk. Den totala produktionsytan bör därigenom öka inom Granselforsen. På lämpliga ställen inom den för restaurering aktuella sträckan har lekbottnar anlagts där förutsättningar för detta finns. I anslutning till de öppnade sidofårorna finns tillgång till lekmaterial varför även dessa områden kommer att kunna utnyttjas till reproduktion efter åtgärderna. För att påskynda förbättringarna av det i dagsläget glesa öringsbeståndet har och kommer utsättning av ensomriga öringar att genomföras under en treårsperiod i den restaurerade sträckan.

Granselforsen, sidofåra

VOJMÅNS FVO

Karta över åtgärdsstationer för Granselforsen

Granselforsen är åtgärdad under flera år och sträckan är ca 1,8 kilometer lång och innehöll minst 1570 meter rensningar och stenkistor samt ett stort antal sidofårar och kvillområden som torrläggs vid lågvatten i Vojmån. De rensade materialet har återförts till fåran och de torrlagda fårorna har öppnas upp och återställts. Elfiske har skett i enlighet med plan.

VOJMÅNS FVO

Torråra Granselforsen före

Torråra Granselforsen efter

VOJMÅNS FVO

Granselforsen före restaurering

Granselforsen efter restaurering

VOJMÅNS FVO

Hornforsen

Hornforsen är åtgärdad och sträckan är ca 600 meter lång varav ca 400 meter är starkt forsande med kraftiga rensningar. Åtgärden bestod av en schaktning av mindre block samt åtgärder för uppväxande fisk. Elfiske har skett i enlighet med plan.

Karta över åtgärdsstationer Hornforsen

Hornforsen efter restaurering uppifrån

VOJMÅNS FVO

Hornforsen före restaurering sedd uppifrån

Hornforsen 60 m3/sek 13 okt efter restaurering sedd nerifrån

VOJMÅNS FVO

Hornforsen före restaurering sedd nerifrån

Utförda restaureringar

Under åren 2011 - 2015 har restaureringsarbeten skett i Horn- och Granselforsarna i Vojmån, för att förbättra tillgången till uppväxtområden för framförallt öring och harr samt utöka variationerna av bottenstruktur och strömförhållanden i ström- och forssträckorna. I dessa tre områden har stora mängder grovt material återförts till ån i form av kistor och flottledsstyrningar. Stor hänsyn har tagits till de ställen där Utter har sina boplatser. Dessa ställen märktes upp innan åtgärd och har ej påverkas utan hållits intakta. I Granseleforsen har dessutom ett stort antal sidofåror och "kvillområden" åtgärdas och öppnas upp så att framförallt öring kan utnyttja dessa ytor som lek- och uppväxtområden. I alla områdena finns det befintliga öringbestånd som kan dra nytta av åtgärderna. Restaureringarna utförs i enlighet med och anpassats till framtida vattenföring i ån. Arbetet med och eventuella framsteg med omprövningen av vattendomen kommer därför att vara viktigt för framtida åtgärder. Eftersom ingen ny vattenföring är fastställd eller är på gång att fastställas då restaureringsarbetena påbörjades så blev åtgärderna anpassade till en relativt låg vattenföring för att åtgärderna skall se naturliga ut även i lägre vattenföringar.

Även under höstarna har det varit höga vattenflöden i Vojmån. Hornforsen blev restaurerad 2011. Granselforsen inventerades och karterades. Styrelsen ordnade med alla förberedelser för biotopåtgärder i Granseleforsen. Plogning av väg, larvvägar för grävmaskin, fornlämningar, fångstgropar markerades. Vilhelmina museum har varit behjälpliga och utmärkt fornlämningar och fångstgropar. Kontroll av djurförekomst såsom utter har gjorts. Förhandsinformation om att Volgsele dammen skulle renoveras gjorde att vi var förberedda på att inleda arbetet omgående. En 27 tons grävmaskin hade anlåtats, men tyvärr kolliderade den när den var på väg till Granseleforsen. Istället kom en mindre 14 tons grävmaskin. Den gjorde ett utmärkt jobb och rensade upp mellan de många holmarna vid Gransele. Det visade sig vara en mer passande maskin för att rensa upp i kvillområden, vilka bestod av stora diken eller som bäckar. Vidare noterades det att småfisk omgående intog upprensade områden. Däremot kunde grävmaskinen inte återföra de stora stenarna i själva å-fåran. Samråd med Bäkssele byamän beträffande utförandet av biotopåtgärderna har skett. Under året har som vanligt fokus legat på att hålla rastplatser och vandringsvägar utefter ån i stånd. Dubbel

VOJMÅNS FVO

utsättning av en- och 2 årig öring i ån har genomförts. Detta p.g.a. att tidigare års vattenflöde gjorde att det inte gick att sätta ut fisk. EL-fisken har genomförts, dock ej dykning. En del av de vandringshinder som finns i biflödena till Vojmån har inventeras och åtgärdats. Även områdena kring rastplatser har ökat genom uppröjning. Eldstäderna har rensats och dassen har kalkats. Skyltningen av Vojmån har förbättrats genom att fyra större informations skyltar satts upp utefter ån.

Åtgärderna syftar till att återställa vattendraget i ett mer naturligt och ursprungligt skick. Ingrepp som gjordes i form av flottledsrensningar förändrade i stor utsträckning miljöerna i och kring vattendragen.

Förväntade effekter av åtgärderna kan sammanfattas enligt följande:

Stenutläggning i strömfåran – Skapar en större variation i vattendjup i strömfåran och ökar vattendragets bredd vilket ger en större produktionsyta och större överlevnadsmöjlighet för fisk, växter och insekter att överleva. Större djup gynnar även grövre fisk i kombination med en ökning av möjliga ståndplatser. Vojmån kommer också att bli ”stenigare och blockigare”, vilket i första hand gynnar öring som lättare kan skapa sig ett eget revir. Vidare får insekter större ytor att fästa sig på. Lekbottenrestaurering – Lekbottnar i första hand för öring har troligen påverkats negativt, och säkerligen i många fall förstörts vid flottledsrensningarna. Därför kommer vikt att läggas vid att återskapa lekområden där lämpligt substrat finns i ån eller i det på land upplagda massorna.

Vojmåns fvo den 26 oktober 2015

Gm Birger Åström
St Ordförande

Tommy Markström
Styrelseledamot

